

УДК 371:881.111.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-1-38>**Любов БАЙДЮК,**

orcid.org/0000-0002-0341-3797

викладач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(Умань, Черкаська область, Україна) lubovsoroka17@gmail.com

Юлія КОТЕЛЯНЕЦЬ,

orcid.org/0000-0003-3932-1824

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
(Кропивницький, Україна) y.s.kotelianets@cuspu.edu.ua

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МОВЛЕННЯ ТА ПИСЬМА НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

В статті зазначається необхідність формування творчої особистості молодшого школяра. Наголошується, що іноземна мова, як навчальний предмет, може зробити свій внесок у процес розвитку творчих здібностей дітей, так як володіє величезним виховним, освітнім та розвиваючим потенціалом. Витлумачено поняття «творчість» з позиції різних науковців. Зазначено, що для успішної активізації творчої діяльності учнів вчителю потрібно бачити продуктивність та результативність своєї роботи, стежити за динамікою виявлення творчої діяльності кожного учня.

Висвітлено, що на сучасному етапі викладання англійської мови здійснюється за допомогою комунікативного підходу. Комунікативна компетенція а також способи її досягнення на сьогодні є найбільш актуальними проблемами методики викладання англійської мови. Вчитель початкових класів в період молодшого шкільного віку має сформувати у дітей стійку мотивацію до подальшого вивчення ними англійської мови. Казка може бути для дітей мотиваційною основою до вивчення іноземної мови. Вказується, що на уроках англійської мови в початковій школі можна використовувати розроблену Дж. Родарі методику використання «Карток Проппа», що сприятиме розвитку творчого мовлення та письма учнів.

Зазначено, що ефективним способом для закріплення граматичного та лексичного матеріалу та засобом формування креативного письма є використання методу «Sandwichstory». Наголошується, що в процесі складання історій доцільно використовувати візуальні арт-технології, оскільки вони мають багатий лінгво-дидактичний потенціал, їх легко адаптувати та використовувати на уроках англійської мови. Акцентується увага на тому, що наочність підвищує мотивацію учнів початкових класів, розвиває їх творчу уяву та мислення, сприяє засвоєнню навчального матеріалу. Робота з наочністю стимулює дітей до говоріння.

Ключові слова: творчість, молодші школярі, говоріння, письмо.

Liubov BAIDIUK,

orcid.org/0000-0002-0341-3797

Lecturer at the Department of Professional Methodologies and Innovative Technologies in Primary School
Pavlo Tychna Uman State Pedagogical University
(Uman, Cherkasy region, Ukraine) lubovsoroka17@gmail.com

Iulia KOTELIANETS,

orcid.org/0000-0003-3932-1824

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Preschool and Primary Education
Central Ukrainian State University named after Volodymyr Vinnichenko
(Kropyvnytskyi, Ukraine) y.s.kotelianets@cuspu.edu.ua

DEVELOPMENT OF CREATIVE SPEAKING AND WRITING DURING ENGLISH LANGUAGE LESSONS IN PRIMARY SCHOOL

The article notes the necessity of formation of primary school pupils' creative personality. It is emphasized that a foreign language, as an educational subject, can contribute to the process of development of children's creative abilities,

as it has a huge educational, educational and developmental potential. The concept of "creativity" is interpreted from the standpoint of various scientists. It is noted that in order to successfully activate the creative activity of pupils, the teacher needs to see the productivity and effectiveness of his work, monitor the dynamics of the creative activity of each student.

It is highlighted that at the current stage, English is taught using communicative approach. Communicative competence, as well as ways to achieve it, are currently the most urgent problems of English language teaching methods. A primary school teacher during the period of primary school age should form children's stable motivation for their further learning of English. A fairy tale can be a motivational basis for children to learn a foreign language. It is indicated that the method of using "Propp cards" developed by J. Rodari can be used during English lessons in primary school, which will contribute to the development of pupils' creative speech and writing.

It is noted that an effective way to consolidate grammatical and lexical material and a means of formation of creative writing is the usage of the "Sandwichstory" method. It is emphasized that while composing stories, it is advisable to use visual art technologies, as they have a rich linguistic and didactic potential, as they can be easily adapted and used during English lessons. Emphasis is placed on the fact that visualization increases the motivation of primary school students, develops their creative imagination and thinking, and promotes the assimilation of educational material. Work with visual materials stimulates children's speaking.

Key words: *creativity, primary school pupils, speaking, writing.*

Постановка проблеми. Сьогодні Україна переживає період кардинальних освітніх змін. В результаті реформування національна системи освіти зазнала суттєвих змін. Новий закон «Про освіту» (2017) регулює основні засади сучасної освітньої системи, закріплює компетентності, яких набувають учні, з урахуванням «Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (2006).

Впровадження Нової української школи (НУШ) орієнтоване в першу чергу на розвиток особистості учня початкової школи, віддалення від стандартного мислення та розвиток творчості учнів. Одним із важливих завдань Нової української школи є формування творчої, активної, мислячої особистості. У Законі України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа» підкреслюється, що творчий розвиток є важливим для забезпечення життєдіяльності людини та пріоритетним напрямом формування всебічно та гармонійно розвиненої особистості. В Концепції «Нової української школи» зазначено, що головною метою початкової освіти є створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу та індивідуальних здібностей особистості, які забезпечать їй досягнення життєвого успіху. Саме тому зараз багато уваги приділяється питанням формування творчої особистості молодшого школяра, де основним завданням є розвиток творчих здібностей учнів.

Вчитель Нової української школи має вміння організувати компетентнісне навчання та забезпечити інтегрованість змісту (як внутрішньо предметної так і міжпредметної) на основі ключових компетентностей, не просто механічним об'єднанням предметів, а наближення змісту освіти до особливостей сприймання нової інформації. Іноземна мова, як навчальний предмет,

може зробити свій внесок у процес розвитку творчих здібностей дітей, так як володіє величезним виховним, освітнім та розвиваючим потенціалом. На уроках іноземної мови діти мають можливість поглибити та розширити знання, які вони отримують під час вивчення інших навчальних предметів.

Аналіз досліджень. Питання розвитку творчості особистості в психолого-педагогічній літературі стоїть в центрі уваги. Значний внесок у розвиток уявлень про творчу особистість зробили: Я. Пономарьов, Н. Бердяєв, В. Андреев, М. Каган, А. Брушлінський, С. Рубінштейн, О. Матюшкін, Д. Богоявленська, В. Загвязинський, В. Моляко, Н. Алексеева, Н. Максименко, М. Поташник, І. Волков тощо. Основні умови формування творчих здібностей досліджували Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський, О. Борисова, Д. Джола, В. Шаталов, Б. Нікітін. Особливості розвитку молодших школярів під час різних видів діяльності вивчали В. Борилкевич, Л. Дмитрієва, І. Таран, А. Дорошенко.

Феномен творчості та її природи, формування творчих здібностей та їх діагностики висвітлено в багатьох працях з психології. Серед зарубіжних психологів вагомий внесок у розуміння творчої природи особистості зробили: Е. де Боно, Г. Айзенк, М. Воллах, Д. Дьюї, Дж. Гілфорд, Н. Коган, С. Мідник, А. Маслоу, Т. Рібо, Р. Стернберг, К. Роджерс, Е. Торренс, З. Фрейд, К. Юнг, Е. Фромм та ін.

Виклад основного матеріалу. Поняття «творчість» у психологічному словнику визначено як діяльність, результатом якої являється створення нових духовних та матеріальних цінностей.

В українському педагогічному словнику поняття «творчість» визначено як продуктивну діяльність людини, яка здатна виробляти якісно нові духовні та матеріальні цінності суспільного значення. Роз-

виток творчого потенціалу діяльності є важливою умовою культурного прогресу суспільства й виховання людини, тому на всіх рівнях шкільної освіти (початкової, середньої, вищої) слід звертати увагу на формування в учнів різноманітних, глибоких і міцних систем знань, на максимальну стимуляцію їхньої самостійної діяльності, на розвиток стійких творчих інтересів, цілеспрямованості творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань (Гончаренко, 1997).

О. Трошкін визначив поняття «творчість» як вид діяльності людини, у якій є суперечності в проблемній ситуації; особиста та соціальна значущість; соціальні та матеріальні передумови для творчості; особистісні якості, уміння, знання, позитивна мотивація, творчі здібності особистості як передумови для творчості; новизна й оригінальність процесу або результату (Трошкін, 2004: 49). Отже, під поняттям творчість розуміють діяльність, у якій формується щось якісно нове, якій властиві неповторність, оригінальність та суспільно-історична унікальність.

Для успішної активізації творчої діяльності учнів вчителю потрібно бачити продуктивність та результативність своєї роботи, стежити за динамікою виявлення творчої діяльності кожного учня. За Е. Торренсом та Дж. Гілфордом критеріями розвитку творчих здібностей є: продуктивність мислення (кількість висунених кожною дитиною ідей); гнучкість мислення (кількість відповідей); оригінальність (оригінальними є ідеї, які відрізняються від очевидних, банальних, вчитель також має враховувати частоту використання таких ідей); деталізація (визначається умінням виділяти та описувати деталі під час висунення нової ідеї).

На сучасному етапі викладання англійської мови здійснюється за допомогою комунікативного підходу. Комунікативна компетенція а також способи її досягнення на сьогодні є найбільш актуальними проблемами методики викладання англійської мови. Вчитель початкових класів в період молодшого шкільного віку має сформувати у дітей стійку мотивацію до подальшого вивчення ними англійської мови. Казка може бути для дітей мотиваційною основою до вивчення іноземної мови. Англійська мова дозволяє школярам проникнути в захоплюючий сюжет казки, познайомитися як з другорядними так і головними героями, які в ній представлені. Урок англійської мови, яке побудований на основі казки привертає більшу увагу школярів. Казка англійською мовою завжди викликає в дітей потребу в спілкуванні, оскільки її зміст відповідає інтересам школярів та їх віковим потребам.

В. Сухомлинський стверджував, що до дітей творчість не приходить з якогось натхнення. На думку педагога творчості потрібно навчати. Для розвитку творчості у дітей потрібне розумне керівництво як з боку вчителів, так і батьків.

Науковець вважав, що без учителя, який здатний до уяви, фантазії, творчого мислення, не може існувати школа. В. Сухомлинський в своїх працях розглядав гуманістичні взаємини у контексті структури людського світогляду, зосереджуючи увагу на розкритті та ствердженні сил і творчих здібностей людини, пробудженні її творчої самобутності та самостійності (Сухомлинський, 1986).

В. Сухомлинський називав казку чудодійним методом, який сприяє розвитку мовлення дітей. Він зазначав, що це «свіжий вітер, який роздуває вогник дитячої думки та мови». Казка допомагає дитині пізнати світ не лише розумом, але й серцем, відкликається на події та явища навколишнього світу, висловлює ставлення до них. В. Сухомлинський стверджував, що початкове духовне виховання дитини відбувається за допомогою казки. В процесі розповіді діти мають навчися добре мислити та говорити. В одній з своїх наукових праць відомий педагог зазначив, що зміст навчання та розумового розвитку дитини має бути оснований на «яскравій думці, живому слові та творчості дитини» (Сухомлинський, 1986:339).

За В. Сухомлинським основною метою розвитку мовлення учнів початкової школи є озброєння дітей умінням правильно, з дотриманням високої мовленнєвої культури та зв'язно висловлювати думки. Для цього слід регулярно працювати над усіма компонентами мови: звуком, словом, словосполученням, реченням та текстом. В. Сухомлинський особливо зосереджував увагу педагогів на використанні казки як засобу розвитку творчого мовлення. На його думку, казка – це естетична творчість, яка захоплює розум, почуття, уяву та волю дитини. Неможливо уявити дитяче мислення та мову без живої та яскравої казки, яка оволоділа свідомістю та почуттями дитини.

Досить детальний опис творчих методів роботи з казкою подано в працях Дж. Родарі. Автор пропонує використовувати наступні методи: «Біном фантазії» (придумування нової казки на основі двох мало асоційованих між собою слів); «перебріхування казки» (заміна певних елементів казки чи її персонажів); «казки навпаки» (зміна рис характеру героїв на протилежні), «салат з казок» (казка, яка створюється з героями з різних казок) (Деркачова, 2021).

Наприклад, учні отримують картинки на яких зображені Попелюшка, Баба Яга, Лисиця, Біло-

сніжка і їм треба придумати казку з героями які зображені на картинках.

На уроках англійської мови в початковій школі можна використовувати розроблену Дж. Родарі методику використання «Карток Проппа». Робота з «Картками Проппа» сприяє залученню учнів до створення казок: за картками, які розкладені в певній послідовності; за кількома картками, вибраними дітьми навмання; поділ класу на групи та усіх карток на рівні частини й складання казок групою учнів (Деркачова, 2021).

Доцільно також використовувати під час складання казок гру «Викладемо карти на стіл». Для цієї гри можна використовувати картки з будь-якими малюнками. Учні можуть розкласти картки перед собою у вільній послідовності відповідно до своїх асоціацій та на їх основі створювати казку.

Цікавою є використання творчої гри, за умовами якої учням видають три предмети, які абсолютно не пов'язані один з одним предмети (наприклад м'яч, ручка, яблуко). На основі цих предметів діти мають створити казку.

На уроках англійської мови починаючи з початкової школи можна використовувати креативне письмо. Проблему навчання креативного письма досліджували І. Бьотхера, Г. Ріко, П. Вітті, Ф. Германнса Н. Гольдберга, Дж. Кемерона, М. Марксберрі, Є. Ліпінську, Г. Поммеріна. О. Гладка, О. Пеліщенко, Н. Станкевич, О. Соловова, О. Тарнопольський та ін.

Креативне письмо – це особливий вид писемного мовлення, яке відбувається на рефлексивній основі, результатом якого є творчий продукт. Креативне письмо дозволяє перетворити освітній простір школи у творчий. Вчителю потрібно формувати творче середовище для навчання, яке б сприяло розвитку уяви, спостережливості, критичного мислення. Під час написання творчих робіт у дітей відбувається саморефлексія та самоствердження, вони вчаться працювати самостійно та співпрацювати з іншими дітьми. Виділяють такі ознаки креативного письма:

- головна його мета це самовираження автора;
- передбачає нестандартність мислення автора;
- передбачає свободу творчості, дає змогу реалізувати нестандартні думки та ідеї.

На уроках іноземної мови можна використовувати письмові творчі завдання, які мають суттєвий навчальний потенціал. Результатом виконання таких творчих завдань є перетворення процесу навчання з рутини на творчість.

На уроках англійської мови доречно використовувати технологію «Storytelling», оскільки вона створює умови для організації творчого середовища в класі. М. Ріновулкрі виділяє «Sandwich story» (англ. sandwich вставляти, поміщати посередині) як один із методів технології «Storytelling» (Оповідання / Розповідь історій). Підбираючи потрібні слова, правильно будуючи речення, щоб їх доповнення як найкраще підкреслювали деталі історії, учні вчаться формулювати та оформлювати свої думки.

Ефективним є використання методу «Sandwichstory». Цей метод підходить для закріплення граматичного та лексичного матеріалу та є ефективним способом формування креативного письма. Наприклад, даний метод можна використовувати в процесі вивчення теми “My family”. Вчитель вказує заголовок твору “My family”. Потім учні записують декілька речень: It was a to days ago. My family and I went to the river. Після цього вчитель просить учнів детально описати всіх членів родини які ходили на річку та описати одяг кожного з них. Після цього вчитель диктує дітям наступне речення: The river was very beautiful. Діти описують річку та все, що вони бачать на березі річки. Потім вчитель диктує наступне речення: It was a good day with my family! Діти мають пояснити, які емоції вони відчували під час прогулянки. Використання креативного письма на уроках англійської мови позитивно впливає на розвиток мислення та фантазії школярів.

В процесі складання історій доцільно використовувати візуальні арт-технології, оскільки вони мають багатий лінгво-дидактичний потенціал, їх легко адаптувати та використовувати на уроках англійської мови. До візуальної арт-технології відносять: застосування ілюстративного матеріалу, засобів наочності (колажів, картинок, слайдів, карикатур, діаграм, таблиць, ляльок, масок). Візуальні арт-технології допомагають втілити вчителю один з першорядних дидактичних принципів (за Я. Коменським) – принцип наочності. Наочність підвищує мотивацію учнів початкових класів, розвиває їх творчу уяву та мислення, сприяє засвоєнню навчального матеріалу. Робота з наочністю стимулює дітей до говоріння.

Прикладами використання візуальних арт-технологій на уроці англійської мови можуть служити техніки «magazine collage» та «group fresco». В процесі виконання журнального колажу, діти самостійно підбирають матеріал з журналів, формують композицію на аркуші, дають їй назву. Після створення колажу проходить групове обговорення процесу та результатів

роботи, презентація ідей. Метод групової фрески передбачає, що всі діти одночасно по черзі малюють на великому аркуші ватману зображення на певну тематику.

В етимологію слова «колаж» входять три основні семантичних компоненти:

- 1) виготовлення або відновлення чогось зламаного, розбитого, розірваного;
- 2) складання чого-небудь з частин;
- 3) один фрагмент, який покриває інший.

З даних трьох компонентів можна зібрати в єдине ціле шляхом накладання, нашарування та зіставлення частин.

Колаж це досить ефективний засіб навчання іноземної мови, оскільки має ряд дидактичних переваг. В колажі можна включати не лише зображення (фотографії, малюнки тощо), але й вербальні та знакові компоненти (граматичні конструкції, лексику тощо). В процесі колажування колаж виступає операційним засобом, який викликає певні дії: рецептивні (візуальне сприйняття вербальних і невербальних компонентів колажу, ідентифікацію, антиципацію, розуміння);

репродуктивні (імітацію, трансформацію, конструювання, підстановку, комбінування, виклик лексичної одиниці); продуктивні (конструювання, трансформація, комбінування – на рівні одиниць більш високого порядку). Вибір мовних засобів, завжди обумовлюється ситуацією. Процес колажування та робота з готовим колажем може виступати як ефективний засіб оволодіння іншомовною культурою.

Висновки. Вчитель Нової української школи має вміти організувати компетентнісне навчання та забезпечити інтегрованість змісту (як внутрішньо предметної так і міжпредметної) на основі ключових компетентностей, не просто механічним об'єднанням предметів, а наближенням змісту освіти до особливостей сприймання нової інформації. Іноземна мова, як навчальний предмет, може зробити свій внесок у процес розвитку творчих здібностей дітей. Для успішної активізації творчої діяльності учнів вчителю потрібно бачити продуктивність та результативність своєї роботи, стежити за динамікою виявлення творчої діяльності кожного учня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 376 с.
2. Деркачова О. С. Використання карток Проппа в початковій школі під час роботи з казкою. 2021. Т. 53. № 2. С. 30–35.
3. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : У 5 т. К. : Рад. школа, 1986. Т. 1. С. 277–296.
6. Трошкін О. В. Педагогічні умови розвитку ініціативності майбутніх дизайнерів у процесі навчально-творчої діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Донецьк, 2004. 225 с.

REFERENCES

1. Goncharenko S. U. (1997) *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk*. [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. K.: Lybid. 376. [in Ukrainian].
2. Derkachova O. S. (2021) *Vykorystannia kartok Proppa v pochatkovii shkoli pid chas roboty z kazkoiu* [Using Propp cards in primary school during the work with a fairy tale]. Vol. 53. No. 2. 30–35. [in Ukrainian].
3. *Zakon Ukrainy «Pro osvitu»* [Law of Ukraine «On Education»]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. *Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly*. [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. *Sukhomlynskyi V. O. (1986) Vybrani tvory*. [Selected works] U 5 t. K. : Rad. Shkola. T. 1. 277–296. [in Ukrainian].
6. *Troshkin O. V. (2004) Pedahohichni umovy rozvytku initsiatyvnosti maibutnikh dyzaineriv u protsesi navchalno-tvorchoi diialnosti: dys. ... kand. ped. nauk. : 13.00.04* [Pedagogical conditions for the development of initiative of future designers in the process of educational and creative activity: dissertation. ... candidate ped. sciences: 13.00.04]. Donetsk. 225. [in Ukrainian].